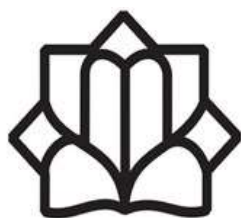

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه کاشان

دانشکده معماری و هنر

گروه هنر اسلامی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته هنر اسلامی

عنوان:

مطالعه و تحلیل نقش موجودات اساطیری بر روی سفالینه های سده ی دوم تا هشتم

هجری ایران

استاتید راهنما:

دکتر محسن جاوری

دکتر عباس اکبری

توسط:

پریا ستاری قهفرخی

شهریور ۱۳۹۳

تقدیم به:

پدر و مادرم

همراهان همیشگی ام...

من ساخته دست توام پرودگار من؛ از خاک زمین مرا ساختی و با نفخه‌ای از روح به من
زندگانی بخشیدی. پس همه چیزم را از تو دارم... (جبران خلیل جبران)

از اسانید گرامی و بزرگوار آقای **دکتر محسن جاوری** و **دکتر عباس اکبری** که راهنمایی
اینجانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این پایان‌نامه تقبل نموده‌اند و آقای **مهندس**
ابوالفضل عرب بیگی که داوری اینجانب را تقبل نموده‌اند، نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم.
از تمامی دوستان و عزیزانی که اینجانب را در انجام این پایان‌نامه یاری رساندند، سپاسگزارم.

چکیده:

سفال همواره در زندگی مردم نقش مهمی را ایفا می‌کرده است. اندکی پس از آشنایی انسان با سفال، این ابداع مهم به عرصه‌یی برای نقش‌آفرینی و بیان احساسات و تراوش‌های فکری بدل شد. این هنر طی دوره‌های مختلف به علت تأثیرپذیری از باورهای مذهبی، عوامل اجتماعی و ... از نظر فرم و نقش دچار تحولات چشمگیری شده‌است. در ایران باستان، بر روی اغلب آثار هنری خصوصاً سفالینه‌ها، نقوش جانوری گاه به صورت واقعی و گاه خیالی ترسیم می‌شده‌است. نقش جانوران خیالی، زاده‌ی تخیل بشر هستند و ایرانیان در دوره‌های مختلف به این نقوش علاقه‌ی بسیاری داشته‌اند. در دوره‌ی اسلامی به خصوص سده‌های ۴ تا ۶ ه.ق، این نقوش تحت تأثیر اندیشه و با الهام از نقوش ایران باستان استفاده شده‌اند که هر کدام معنی خاصی دارند. پایان‌نامه پیش رو، به بررسی و تحلیل موجودات اساطیری در سفالینه‌های اسلامی و ارتباطشان با باورهای مذهبی و نقوش ایران باستان می‌پردازد و می‌کوشد نقوش اساطیری را از نظر نوع ترکیب، طبقه‌بندی کند. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تاریخی و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای است. پس از مطالعات انجام گرفته بر روی نقوش این نتیجه حاصل شد دلایل استفاده از نقوش اساطیری در سفال اسلامی را می‌توان در باورهای مذهبی، آداب و رسوم، توجه به داستان‌ها و اساطیر ملی به ویژه شاهنامه ریشه‌یابی کرد.

کلمات کلیدی:

۱. سفال ۲. موجودات اساطیری ۳. نقش ۴. دوران اسلامی ۵. باورهای مذهبی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	فصل اول: کلیات تحقیق
۴	۱-۱- بیان مسأله
۵	۲-۱- اهداف تحقیق
۵	۳-۱- اهمیت و ضرورت
۵	۴-۱- زمینه، سابقه و تاریخچه موضوع
۶	۵-۱- فرضیه و سؤالات
۷	۶-۱- روش انجام تحقیق
۷	۷-۱- کاربری تحقیق
۷	۸-۱- موانع و مشکلات

فصل دوم: نقوش اساطیری در سفالینه‌ها

۹	۱-۲- نقوش اساطیری
۱۰	۲-۲- پیشینه استفاده از نقوش اساطیری در ایران
۱۵	۳-۲- نقوش اساطیری به کار رفته در سفالینه‌های اسلامی
۱۵	۲-۳-۱- قدیمی‌ترین نمونه‌ها (هنر قبل از اسلام)
۱۵	۲-۳-۲- نقوش رایج در سفالینه‌های اسلامی
۱۶	۲-۳-۳- نقوش منحصر به فرد در سفالینه‌های اسلامی

فصل سوم: طبقه بندی و تحلیل نقوش

۱۹	۱-۳- نقوش موجودات اساطیری
۱۹	۱-۱-۳- موجودات تخیلی غیر واقعی و ترکیبی
۱۹	۱-۱-۱-۳- اسفنگس (ابوالهول)
۲۰	۱-۱-۲-۳- سیمرغ
۲۱	۱-۱-۳-۳- ققنوس
۲۳	۱-۱-۴-۳- شیردال (گریفون)
۲۴	۱-۱-۵-۳- هارپی
۲۵	۱-۱-۶-۳- اژدها
۲۶	۱-۱-۷-۳- اسب یا اسب بالدار
۲۸	۱-۲-۳- موجودات واقعی

فصل چهارم: دامنه حضور نقوش در دوره‌ها

۳۰	۱-۴- پیش در آمد
۳۱	۲-۴- سده‌های دوم تا چهارم هجری
۳۴	۳-۴- سده‌های چهارم تا ششم هجری
۳۵	۴-۴- سده‌های ششم تا هشتم هجری

صفحه	عنوان
۳۹	۴-۵- بررسی تعدادی از نمونه‌های سفالینه‌های موجود با نقوش اساطیری
۴۹	۴-۵-۱- اسفنکس‌ها
۶۱	۴-۵-۲- گریفون‌ها
۶۳	۴-۵-۳- هارپی‌ها
۶۷	۴-۵-۴- سیمرغ و اژدها
۷۱	۴-۵-۵- دایره‌البروج
۷۳	جدول شماره ۱
۷۵	نتیجه‌گیری
۷۷	گزارش کار عملی
۸۱	منابع و مآخذ
۸۴	منبع تصاویر

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
۱۱	تصویر ۲-۱- نقش گاو بالدار بر روی سفالینه، تپه سیلک
۱۲	تصویر ۲-۲- اسب بالدار، تپه ی قبرستان قزوین
۱۲	تصویر ۲-۳- تنگ های سفالی لعابدار رنگی با نقش گیاه مقدس و گاو دال
۱۳	تصویر ۲-۴- تصویر خطی از جام حسنلو
۱۳	تصویر ۲-۵- آجرهای لعابدار با نقش گاو بالدار، هخامنشی
۱۶	تصویر ۲-۶- کاسه سفالین با تصویر بُراق، نیشابور، سده ۴ ه.ق
۱۷	تصویر ۲-۷- جام زرین فام با نقش اسب بالدار، ری، سده ۶ ه.ق
۱۸	تصویر ۲-۸- مَهر ساسانی با نقش اسب بالدار
۱۹	تصویر ۳-۱- ابوالهول مصر
۲۰	تصویر ۳-۲- کاشی لعابدار هخامنشی با نقش اسفنجس
۲۱	تصویر ۳-۳- ظرف نقره ساسانی با نقش سیمرغ
۲۲	تصویر ۳-۴- طرح خطی ققنوس
۲۳	تصویر ۳-۵- مجسمه سنگی گریفون در تخت جمشید
۲۴	تصویر ۳-۶- طرح خطی هارپی از مرکز کاسه زرین فام دوره سلجوقی، کاشان
۲۵	تصویر ۳-۷- طرح خطی اژدها
۲۷	تصویر ۳-۸- بشقاب نقره ساسانی با نقش اسب بالدار

عنوان

صفحه

- تصویر ۴-۱- کاسه سفالین، چهارپا با بدنی خال‌دار و شاخ‌های بلند، نیشابور، سده ۴ ه.ق ۳۸
- تصویر ۴-۲- کاسه سفالین، چهارپا با دُم گیاهی، نیشابور، سده ۳ ه.ق ۳۸
- تصویر ۴-۳- تکه‌ای از ظرف سفالین، نقش جانور اسطوره‌ای، نیشابور ۳۹
- تصویر ۴-۴- تکه‌ای از ظرف سفالین، نقش جانور اسطوره‌ای با فلس‌های دور بدن، نیشابور ۳۹
- تصویر ۴-۵- ظرف سفالین، چهارپا با دُم گیاهی، نیشابور، سده ۳ یا ۴ ه.ق ۴۰
- تصویر ۴-۶- ظرف سفالین، چهارپا با دم گیاهی، نیشابور یا مازندران، سده ۴ و ۵ ه.ق ۴۱
- تصویر ۴-۷- ظرف سفالین، چهارپا با بدن فلس مانند، نیشابور، سده ۴ ه.ق ۴۱
- تصویر ۴-۸- بشقاب سفالین، نقش قوچ و ماهی (نمادهای نجومی)، گرگان، سده ۴ ه.ق ۴۱
- تصویر ۴-۹- کاسه سفالین، تصویر انسان شاخ دار، نیشابور، سده ۴ ه.ق ۴۳
- تصویر ۴-۱۰- کاسه سفالین با نقش انسان بالدار، نیشابور ۴۴
- تصویر ۴-۱۱- ظرف سفالین، تصویر انسان با سر چهار پا، نیشابور، سده ۴ ه.ق ۴۴
- تصویر ۴-۱۲- نقش انسان شاخدار بر روی کاسه سفالین، گرگان، سده ۳ و ۴ ه.ق ۴۵
- تصویر ۴-۱۳- کاسه سفالین با نقش پرنده‌گانی با بال‌های گیاهی، نیشابور، سده ۴ و ۵ ه.ق ۴۶
- تصویر ۴-۱۴- کاسه سفالین با نقش پرنده با بال‌های گیاهی، نیشابور، سده ۴ ه.ق ۴۶
- تصویر ۴-۱۵- کاسه سفالین با نقش پرنده با بال‌های گیاهی، نیشابور، سده ۴ ه.ق ۴۷
- تصویر ۴-۱۶- کاسه سفالین با نقش پرنده، نیشابور، سده ۴ ه.ق ۴۷
- تصویر ۴-۱۷- کاسه سفالین با نقش پرنده، احتمالاً مازندران، سده ۴ ه.ق ۴۸

- ۴۹ تصویر ۴-۱۸- ظرف سفالین با نقش جانوری شبیه شیر و پلنگ، نیشابور، سده ۴ه.ق
- ۵۰ تصویر ۴-۱۹- کاسه‌ی هفت رنگ با نقش اسفنکس، کاشان، سده ۶ و ۷ه.ق
- ۵۱ تصویر ۴-۲۰- سفالینه مینایی، نقش اسفنکس در حاشیه، ری، سده ۷ه.ق
- ۵۱ تصویر ۴-۲۱- کاسه سفالین با نقش اسفنکس و پرنده‌های خیالی
- ۵۲ تصویر ۴-۲۲- بطری با نقش اسفنکس
- ۵۳ تصویر ۴-۲۳- کاسه با نقش اسفنکس، سده ۷ه.ق
- ۵۳ تصویر ۴-۲۴- کوزه با نقش اسفنکس‌های پشت سر هم، سده ۶ یا ۷ه.ق
- ۵۴ تصویر ۴-۲۵- کاسه مینایی با نقش تک اسفنکس، کاشان، سده ۶ و ۷ه.ق
- ۵۴ تصویر ۴-۲۶- ظرف زرین‌فام با نقش اسفنکس، کاشان، سده ۶ و ۷ه.ق
- ۵۵ تصویر ۴-۲۷- نعلبکی زرین فام با نقش اسفنکس، کاشان، سده ۷ه.ق
- ۵۶ تصویر ۴-۲۸- کوزه کوچک با نقش اسفنکس و پرنده، سده ۶ و ۷ه.ق
- ۵۶ تصویر ۴-۲۹- پارچ سیلوئت با نقش اسفنکس، سده ۶ه.ق
- ۵۷ تصویر ۴-۳۰- کاسه هشت ضلعی با نقش اسفنکس
- ۵۷ تصویر ۴-۳۱- کاسه هشت‌ضلعی با نقش اسفنکس، سده ۶ه.ق
- ۵۸ تصویر ۴-۳۲- پارچ دو جداره با نقش اسفنکس و هارپی، منسوب به کاشان، سده ۷ه.ق
- ۵۹ تصویر ۴-۳۳- کاسه نقش‌کنده با نقش اسفنکس، سده‌های ۴ و ۵ه.ق
- ۵۹ تصویر ۴-۳۴- کاسه نقش‌کنده با نقش اسفنکس، سده ۵ه.ق

- ۶۰ تصویر ۴-۳۵- کاسه نقش کنده با نقش اسفنکس
- ۶۰ تصویر ۴-۳۶- بشقاب با نقش اسفنکس، سده ۶ ه.ق
- ۶۱ تصویر ۴-۳۷- کاسه با نقش کنده، نقش گریفون و شکارچی، دوره سلجوقی
- ۶۲ تصویر ۴-۳۸- بشقاب با نقش کنده، نقش گریفون، سده ۶ ه.ق
- ۶۲ تصویر ۴-۳۹- کاسه نقش کنده، نقش گریفون، غرب ایران، سده ۶ ه.ق
- ۶۳ تصویر ۴-۴۰- کوزه مینایی با نقش گریفون، ری، سده ۶ ه.ق
- ۶۴ تصویر ۴-۴۱- کاسه زرین فام با نقش هارپی، کاشان، اواخر سلجوقی
- ۶۴ تصویر ۴-۴۲- کاسه زرین فام با نقش هارپی، دوره ایلخانی
- ۶۵ تصویر ۴-۴۳- کاسه با نقش هارپی، ساوه، سده ۷ ه.ق
- ۶۵ تصویر ۴-۴۴- کاسه با فرم هارپی، سده ۶ ه.ق
- ۶۶ تصویر ۴-۴۵- بشقاب سفالین با نقش هارپی، سده ۶ یا ۷ ه.ق
- ۶۶ تصویر ۴-۴۶- کاسه سفالین با نقش هارپی، سده ۶ ه.ق
- ۶۷ تصویر ۴-۴۷- کاسه با نقش احتمالی سیمرغ، سده ۴ ه.ق
- ۶۸ تصویر ۴-۴۸- بشقاب زرین فام با نقش سیمرغ، ری، سده ۶ ه.ق
- ۶۹ تصویر ۴-۴۹- بشقاب با نقش سیمرغ، سلطان آباد، سال ۷۰۰ ه.ق
- ۶۹ تصویر ۴-۵۰- کاشی زرین فام با نقش سیمرغ، کاشان، سده ۷ ه.ق
- ۷۰ تصویر ۴-۵۱- کاشی ستاره‌ای با نقش سیمرغ، کاشان، سده ۷ ه.ق

صفحه	عنوان
۷۱	تصویر ۴-۵۳- کاشی زرین فام با نقش اژدها، کاشان، سده ۷ ه.ق
۷۱	تصویر ۴-۵۴- کاشی زرین فام با نقش اژدها، کاشان، سده ۷ ه.ق
۷۲	تصویر ۴-۵۵- کوزه زرین فام با نماد منطقه البروج، کاشان، سده ۷ ه.ق
۷۲	تصویر ۴-۵۶- بشقاب زرین فام با نمادهای منطقه البروج، کاشان، سده ۷ ه.ق

مقدمه:

سفال یکی از ابتدایی‌ترین ابداعاتی است که به دست بشر خلق شده و همواره در طول تاریخ، در تمدن ایران از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و همواره در زندگی مردم نقشی اساسی را ایفا می‌کرده است و از دیگر هنرها بیشتر رواج داشته است. این هنر از دیرینه‌ترین هنرهایی است که تجلی‌گاه باورها، اساطیر، جهان‌بینی تمدن‌های بشری به شمار می‌آید. سفال، «به عنوان نخستین کتاب مصور بشر، از دیرباز بستری بوده برای نمایش احساس و بیان اندیشه‌های انسان. پایداری و ماندگاری فرهنگی این نقوش دیرپا بر بستر سفالینه‌هایی از هزاره‌های پیشین تا روزگاران پس از اسلام نمادی است از امتداد فرهنگ قوم ایرانی و ره‌آوردی برای هنرمندان امروز که آرمانشان ماندگاری و احیای آن تأثیرات مثبت و کارایی است که در گذشته بدان رسیده‌اند». (ذاکرین، ۱۳۹۰، ۲۳)

سفال از ابتدا پیوند نزدیکی با هنر نقاشی داشته و «نخستین بار دکتر کنتنو^۱، نقوش سفالینه‌های دوره‌ی کهن را به عنوان «نخستین کتاب» جهان در نظر گرفت». (پوپ، ۱۳۸۰، ۱۶)

سفال بستر مناسبی برای بروز افکار انسان فراهم کرد. سرچشمه‌ی نقوش سفالینه‌ها باورها، اساطیر و جهان‌بینی تمدن‌های بشری است. این هنر طی دوره‌های مختلف به علت تأثیرپذیری از باورهای مذهبی، عوامل اجتماعی، سیاسی و غیره از نظر فرم و نقش دچار تحولات چشمگیری شده است. با مطالعه نقوش سفالینه‌های هر دوره در هر منطقه می‌توان با هنر و فرهنگ آن دوره آشنایی پیدا کرد. در باستان‌شناسی پیش از تاریخ ایران، سفال یکی از پدیده‌های فرهنگی است و نقش و ترکیب آن به عنوان بیانی نمادین و تمثیلی، وسیله‌ای برای انتقال اندیشه بوده است. (کامبخش‌فرد، ۱۳۸۰، ۱۰۵)

درجه اهمیت سفال به حدی است که «به درستی "طلای باستان‌شناسی" موسوم گردیده است». (لشگری، ۱۳۸۲، ۱۱۴) تنوع نقوش مورد استفاده بر روی سفالینه‌های ایران زیاد بوده است. سفالگران از انواع نقوش از جمله؛ گیاهی، انسانی، جانوری، هندسی و کتیبه استفاده می‌کردند. در ادوار مختلف در ایران باستان، بیشتر آثار هنری مزین به نقوش مایه‌های جانوری اعم از واقعی و خیالی بوده‌اند. انسان در روزگاران کهن زمانی که دلایل علمی پدیده‌ها را نمی‌دانست برای توجیه و

¹ Contenau

کمک به قدرت‌های ماورا طبیعی روی می‌آورد. جانوران خیالی زاده‌ی تخیل بشر هستند که از نقوش مورد علاقه‌ی ایرانیان بوده‌اند و با ظهور اسلام نابود نشده و همواره در هنر ایران حضور داشته‌اند. این نقوش از زیباترین و اسرارآمیزترین نقوش در هنر ایران بوده‌اند.

پایان نامه پیش رو به بررسی و تحلیل نقوش اسطوره‌ای و ترکیبی در هنر سفالگری اسلامی می‌پردازد. فصل اول به کلیات پایان‌نامه، سؤال‌ها و اهداف پرداخته شده است. فصل دوم خلاصه‌ای از پیشینه‌ی استفاده از نقوش اساطیری در هنر ایران، قدیمی‌ترین آنها، نقوش رایج و منحصر به فرد را بیان می‌کند. در فصل سوم نقوش طبقه‌بندی و تحلیل شده‌اند و در مورد نمادهای نقوش صحبت شده است. فصل چهارم به دامنه‌ی حضور نقوش در بازه‌ی زمانی مورد مطالعه پرداخته شده است. در این راستا تعدادی از نمونه‌های شاخص سفالینه‌های دوران اسلامی ایران انتخاب شده و مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در پایان به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری مطالب ارائه شده می‌پردازیم.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- بیان مسأله:

سفال یکی از کهن‌ترین ابداعات بشر است و همواره در طول تاریخ، در تمدن ایران از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده است. این هنر همیشه در زندگی مردم نقشی اساسی را ایفا می‌کرده است. اندکی پس از آشنایی انسان با سفال این ابداع مهم به عرصه‌ایی برای نقش‌آفرینی و بیان احساسات و تراوش‌های فکری بدل شد. سرچشمه‌ی نقوش آن باورها، اساطیر و جهان‌بینی تمدن‌های بشری است و با توجه به مکان تولید آن، نقوش متفاوت می‌باشند. این هنر طی دوره‌های مختلف به علت تأثیرپذیری از باورهای مذهبی، عوامل اجتماعی و ... از نظر فرم و نقش دچار تحولات چشمگیری شده است. ایرانیان در دوره‌های مختلف از نقوش جانوری بر روی آثار هنری، خصوصاً سفالینه‌ها، بسیار استفاده می‌کرده‌اند. همچنین آنان استفاده از نقوش موجودات اساطیری را فراموش نکرده‌اند. اساطیر از دیرباز در زندگی انسان وجود داشتند و کارکرد آنان آیینی- اجتماعی بود. شخصیت‌های اسطوره را موجودات مافوق طبیعی تشکیل می‌دادند که دارای ترکیب‌های مختلفی بودند. در همه‌ی دوره‌های هنر ایران به‌ویژه دوران کهن، به نقوش اساطیری انسان، حیوان و گیاه توجه خاص شده است. این نقوش از اصلی‌ترین نقوش تزئینی آیینی بوده‌اند و یادآور تفکر دنیای باستان هستند.

با ظهور اسلام سفالگری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شد و سفالگران با استفاده از شیوه‌های هنر گذشته و سنت‌های محلی و با ابتکارات جدید سفالگری را در بسیاری از نقاط ایران به اوج شکوفایی رساندند. نقش موجودات اساطیری در دوره‌ی اسلامی هم به تدریج بر روی آثار هنری، به ویژه اشیاء سفالی و فلزی دیده می‌شود. اما این نقوش در این دوره نسبت به دوران باستان کمتر مورد توجه قرار گرفته و کمتر استفاده شده‌اند. در این پایان نامه سعی می‌شود به چگونگی ارتباط نمونه‌های موجود نقوش اسطوره‌ای بکار رفته در دوران اسلامی با پیش از اسلام پرداخته شود و تأثیر دین اسلام بر روی استفاده از این نقوش بررسی شود و تا حد امکان این نقوش طبقه‌بندی گردد.

۲-۱ - اهداف تحقیق:

این پایان نامه می‌کوشد تا با مطالعه نقوش موجودات اساطیری سفالینه‌های سده‌های ۲ تا ۸ هجری در ایران به اهداف زیر دست یابد:

۱. شناخت انواع موجودات اسطوره‌ای نقش شده بر روی سفالینه‌ها.
۲. طبقه بندی و تحلیل نقش موجودات اساطیری.
۳. مطالعه ارتباط نقوش اسطوره‌ای دوران اسلامی با پیش از اسلام.
۴. بررسی کاربرد نقوش اسطوره‌ای بر روی سفالینه‌ها.
۵. مطالعه ارتباط باورهای مذهبی با نقوش اسطوره‌ای مورد استفاده.

۳-۱ - اهمیت و ضرورت:

پس از ورود اسلام و منع استفاده از فلزات گرانبها، سفالگری رونق فراوانی یافت. سفالینه‌های قرون اولیه‌ی اسلامی به تقلید از سفالینه‌های دوره‌ی ساسانی ساخته شده‌اند و کاملاً بر آنها منطبق می‌باشند. در دوره‌ی باستان نقش موجودات اساطیری بسیار استفاده می‌شده و در قرون اولیه‌ی اسلامی نیز این نقوش به تقلید از آن دوره بر روی سفالینه‌ها استفاده شده‌اند. با توجه به کاربرد فراوان این نقوش بر آثار سفالی دوره اسلامی و اینکه این نقوش و به طور خاص نقوش اساطیری سده‌های بین ۲ تا ۸ ه.ق تا کنون مورد بی توجهی قرار گرفته‌اند، لذا با توجه به کمبود تحقیقات در این زمینه انجام چنین پژوهشی ضروری می‌نماید.

۴-۱ - زمینه، سابقه و تاریخچه موضوع تحقیق:

نقوش اسطوره‌ای از جمله نقوشی بوده‌اند که همواره مورد توجه قرار گرفته‌اند. این نقوش در دوره‌ی اسلامی نیز بر روی آثار هنری از جمله سفال نقش بسته‌اند. اما تا کنون پژوهش جامع و کاملی با موضوع نقوش اسطوره‌ای در دوره‌ی اسلامی صورت نگرفته است. تنها تعدادی از

پژوهشگران به صورت کلی به اسطوره و شناخت آن خصوصاً در دوره‌ی باستان پرداخته‌اند و چند مقاله در این باره نوشته شده‌است.

از این میان ابوالقاسم دادور در کتاب **جانوران ترکیبی در هنر ایران باستان**، به دسته بندی جانوران ترکیبی و اسطوره‌ای در ایران باستان پرداخته است. (دادور، ۱۳۸۸)

۱-۵- فرضیه و سؤالات:

این پژوهش بر اساس سؤالات زیر کار خود را به پیش می‌برد:

۱. نقش اسطوره‌ها و باورهای مذهبی دوران پیش از اسلام در شکل‌دهی به تصاویر و اشکال ارائه شده بر روی سفالینه‌ها چه بوده است؟

۲. آیا امکان طبقه‌بندی نقوش اسطوره‌ای به کار رفته در سفالینه‌های دوران اسلامی قرون ۲ تا ۸ هجری وجود دارد؟ چگونه؟

۳. چه ارتباطی میان نقوش اسطوره‌ای دوران اسلامی با دوران پیش از اسلام وجود دارد؟

۴. دین اسلام بر تحول نگرش نسبت به نقوش اسطوره‌ای چه تأثیری داشته است؟ برای سؤال‌های فوق فرضیات زیر در نظر گرفته شده‌است:

۱. اسطوره‌ها و باورهای مذهبی در شکل‌دهی به تصاویر و اشکال ارائه شده بر روی سفالینه‌ها نقش داشته‌اند.

۲. نقوش اسطوره‌ای به کار رفته در سفالینه‌های دوران اسلامی قرون ۲ تا ۸ ه.ق قابل طبقه بندی هستند.

۳. نقوش اسطوره‌ای دوران اسلامی با دوران پیش از اسلام مرتبط هستند.

۴. دین اسلام بر تحول نگرش نسبت به نقوش اسطوره‌ای مؤثر است.

۱-۶- روش انجام تحقیق:

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تاریخی می باشد. این پایان نامه به روش کتابخانه‌ای و گردآوری اطلاعات از منابع و مآخذ مختلف انجام گرفته است.

- مطالعه از طریق اسناد و متون باقی مانده به صورت تحلیلی- توصیفی می باشد.
- شیوه کار اسنادی و ابزار گرد آوری اطلاعات فیش برداری و تصویر برداری از کتب و آثار تاریخی موزه‌ها می باشد.

۱-۷- کاربری تحقیق:

این پایان نامه در کتابخانه دانشکده‌های هنر، به خصوص مورد استفاده دانشجویان رشته‌های صنایع دستی و هنر اسلامی و باستان شناسی، کتابخانه‌ی میراث فرهنگی، انجمن سفال و سفالگران، قرار می‌گیرد.

۱-۸- موانع و مشکلات:

از جمله موانعی که در مسیر این پایان نامه وجود دارد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:
در دسترس نبودن عکس‌های با کیفیت و عدم دسترسی به سایت موزه‌ها، کمبود منابع فارسی، هزینه‌های زیاد و ...